Врз основа на член 24 став (2) од Законот за наставниците и стрчните соработници во основните и средните училишта („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 161/2019), министерот за образование и наука донесе

П Р А В И Л Н И К
за основните професионални компетенции на наставниците во основните и средните училишта по подрачја

Член 1

Со овој правилник се утврдуваат основните професионални компетенции на наставниците во основните и средните училишта по подрачја (во натамошниот текст: основните професионални компетенции).

Член 2

Основните професионални компетенции опфаќаат основни знаења, способности и вештини коишто ги поседува наставникот за да може квалитетно да ја извршува наставничката професија.

Основните професионални компетенции опфаќаат професионални вредности, професионални знаења и разбирања, како и професионални способности и вештини во следните подрачја:

1. Знаења за наставниот предмет и за воспитно образовниот систем;
2. Учење и поучување;
3. Создавање на стимулативна средина за учење;
4. Социјална и образовна инклузија;
5. Комуникација и соработка со семејството и заедницата;
6. Професионален развој и професионална соработка.

Член 3

Во подрачјето Знаења за наставниот предмет и за воспитно-образованиот систем се опфатени две потподрачја:

- знаење за наставниот предмет и
- знаење за воспитно-образовниот систем.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето знаење за наставниот предмет се однесуваат на знаење за целта и содржинската основа на наставниот предметот, разбирање на неговата променлива структура, интегрирање, пронаоѓање, поврзување и надополнување на целите на наставниот предметот со други наставни предмети, како и користење на најсоодветните постапки за реализација на наставата по соодветниот наставен предмет, за да се направи интересен и привлечен за учениците.

Основните професионални компетенции од потподрачјето знаење за воспитно-образовниот систем се однесуваат на познавање и почитување на законските и подзаконските акти, како и други пропишани документи, преку коишто се обезбедува реализација на целите на воспитанието и образованието.

Основните професионални компетенции што треба да ги поседува наставникот од ова подрачје се дадени во Прилог бр.1 и се составен дел на овој правилник.

Член 4

Во подрачјето Учење и поучување се опфатени четири потподрачја:

- планирање и подготовка на наставата,
- реализација на наставата,
- оценување на учениците и
- познавање на учениците и излегување во пресрет на нивните потреби.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето планирање и подготвување на наставата се однесуваат на начинот на кој тој ја планира наставата, познавањето на компонентите на планирање и видовите планирање на наставата.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето реализација на наставата се однесуваат на познавањето и користењето современи стратегии за реализација на наставата, познавањето на дидактичко – методските приоди специфични за наставниот предмет и образовната технологија соодветна за наставниот предметот.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето оценување на учениците се однесуваат на познавањето современи и различни методи и техники на следење и оценување на учениците, нивните можности и ограничувања, како и на познавањето на пропишаните стандарди за постигањата и за дијагностичко, формативно и сумативно оценување.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето познавање на учениците и излегување во пресрет на барањата на учениците се однесуваат на познавањето на нивните развојни карактеристики, индивидуалните разлики, интересите и претходните искуства на учениците, новите научни сознанија за учењето и поучувњето и развојот на учениците како и разбирањето на потребата од кариерно советување на младите.

Основните професионални компетенции од ова подрачје се дадени во прилог бр.2 и се составен дел на овој правилник.

Член 5

Во подрачјето Создавање на стимулативна средина за учење се опфатени две потподрачја:

- создавње на безбедна и стимулативна средина за учење и
- училишна клима.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето создавње на безбедна и стимулативна средина за учење се однесуваат на разбирањето на начините на коишто средината го поттикнува и овозможува учењето, на потенцијалите и можностите на различни наставни средства за учење вклучувајќи ја ИКТ, на познавањето на можните

закани по физичката и психичката безбедност на учениците, како и на познавањето различни начини за справување со кризни ситуации во училиштето, и механизми за справување со случаи на насилство и дискриминација по било која основа.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето училишна клима се однесуваат на познавањето на карактеристиките и начините за создавање позитивна клима за учење, на стратегии за менаџирање во училница, активности за мултикултурализам, интеркултурализам и меѓуетничка интеграција и демократско учество во наставната и вонаставната работа, како и на разбирањето дека комуникацијата е моќно средство во учењето. Компетенциите на наставникот од ова подподрачје подразбираат и поседување знаења за техники и стилови на комуникација.

Основните професионални компетенции што треба да ги поседува наставникот од ова подрачје се дадени во прилог бр.3 и се составен дел на овој правилник.

Член 6

Основните професионални компетенции од подрачјето Социјална и образовна инклузија се однесуваат на познавањата на наставникот за различни концепти и модели за инклузивно образование, конвенциите за правата на децата и за антидискриминација, различните видови ученици на кои им е потребна дополнителна поддршка во образованието: посебни образовни потреби, тешкотии во учењето и недостатоци од социо-економски причини, како и разбирањето на социјалните и културните фактори и начинот на коишто тие влијаат на образованието и социјалната кохезија.

Основните професионални компетенции што треба да ги поседува наставникот од ова подрачје се дадени во прилог бр.4 и се составен дел на овој правилник.

Член 7

Основните професионални компетенции од подрачјето Соработка со семејствата и локалната заедница се однесуваат на познавањето на различни начини за соработка со семејството и локалната заедница и можности за нивно учество во животот во училиштето, како и на разбирање на значењето на семејството и локалната заедница за животот и работата на училиштето.

Основните професионални компетенции што треба да ги поседува наставникот од ова подрачје се дадени во прилог бр.5 и се составен дел на овој правилник.

Член 8

Во подрачјето Професионален развој и професионална соработка се опфатени две потподрачја:

- професионален развој и
- професионална соработка.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето професионален развој се однесуваат на познавањето на компетенциите за наставници, ефективните модели и можности за професионален развој и напредување во наставничката професија, како да се изработи личен план за професионален развој и да се развие сопствена филозофија за професијата, како и на разбирањето на комплексноста на наставничката професија и одговорноста што таа ја носи, знаењето дека е потребно да се дополнуваат и надградуваат знаењата и да се развиваат вештините со континуирана едукација.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето професионална соработка се однесуваат на познавањето на кодексот за однесување и комуникација со колегите и ја разбира важноста од соработката со нив, на различни начини и преку различни форми.

Основните професионални компетенции што треба да ги поседува наставникот од ова подрачје се дадени во прилог бр.6 и се составен дел на овој правилник.

Член 9

Со денот на влегување во сила на овој правилник престанува да важи Правилникот за основните професионални компетенции на наставниците во основните и средните училишта по подрачја бр.12-11338/1 од 22.06.2015 година.

Член 10

Овој правилник влегува во сила наредниот ден од денот на неговото донесување.

Министер за образование и наука,
Dr. Arbër Ademi с.р

Бр.18-3999/1
18.03. 2020 години

Прилог бр.1 – Подрачје Знаење за наставниот предмет и за воспитно-образовниот систем

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Потподрачје: ЗНАЕЊЕ ЗА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ	
1. ја познава предметната материја на која ги поучува учениците и знае како таа ~~е~~ поврзана со другите наставни предмети; 2. ги познава клучните поими во наставниот предмет и нивната поврзаност; 3. ги следи новите научни и други сознанија од наставниот предмет; 4. ги следи најновите техничко-технолошки достигнувања во струката[1]; 5. знае за значењето на поврзаноста на стручното образование со потребите на пазарот на трудот[1]; 6. ја разбира поврзаноста помеѓу наставните содржини и кариерниот развој на учениците; 7. знае што е наставен план и програма и односите помеѓу нивните компоненти (на пр. цели, содржини, дидактички насоки, поими, активности); 8. познава основни методи и техники за истражување во научната област на која припаѓа наставникот предмет.	1. новите сознанија од наставниот предмет на соодветен начин ги вклучува во поучувањето; 2. фокусиран е на реализација на целите од наставниот предмет; 3. ги обединува знаењата околу клучните поими во наставниот предмет; 4. ги поврзува наставните содржини за постигнување на меѓупредметните цели во текот на сите воспитно-образовни активности; 5. користи методи, стратегии и техники за оспособување на учениците за себе-претставување; 6. ги поврзува цели~~те~~ на наставата со најновите техничко-технолошки достигнувања во струката и потребите на пазарот на трудот[1]; 7. предизвикува интерес кај учениците кон наставниот предмет; 8. развива критички однос кај учениците за материјата од наставниот предмет и им помага да го проценат од аспект на нивната научна заснованост.
Потподрачје: ЗНАЕЊЕ ЗА ВОСПИТНО ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ	
9. го познава образовниот систем, особено подсистемот на образование во кој работи, вклучувајќи ја и законската регулатива; 10. ги познава програмските документи за подсистемот на образование во кој работи; 11. ги разбира современите образовни тенденции.	9. се раководи според општите принципи на системот на воспитание и образование.

Прилог бр.2 – Подрачје Поучување и учење

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Подподрачје: ПЛАНИРАЊЕ И ПОДГОТОВКА НА НАСТАВАТА	
1. ги знае компонентите за успешно планирање на наставата; 2. познава различни видови планирања на наставата.	1. планира учење и поучување според наставните програми и стандарди и според потребите на учениците; 2. планира практична настава и обука што ќе се реализира кај работодавач[2]; 3. изработува различни видови планирања; 4. избира и подготвува наставни методи, стратегии, техники на учење и активности, наставни средства, работни материјали и инструменти за следење на учениците во согласност со поставените цели; 5. планира врз основа на рефлексијата на сопствената работа и повратна информација од учениците.
Подподрачје: РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВАТА	
3. познава современи наставни стратегии за реализација на наставата; 4. познава дидактичко –методските приоди специфични за наставниот предмет; 5. познава образовната технологија соодветна за предметот; 6. има основни методски познавања за интегрирање на воспитно – образовни цели и	5. процесот на настава и учење го фокусира на ученикот; 6. користи современи дидактичко – методски приоди и наставни методи кои се во согласност со целите на наставата, потребите и можностите на учениците; 7. применува современи наставни средства и помагала;

[1] Овие компетенции се однесуваат само на наставниците по практична настава и стручно-теоретски предмети во средните стручни училишта.
[2] Овие компетенции се однесуваат само на наставниците кои предаваат во средните стручни училишта.

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
меѓупредметни содржини.	8. активира ученици со добро осмислени прашања кои поттикнуваат повисоки мисловни процеси; 9. создава и одржува отворена и стимулативна средина која поттикнува критичко учење и учење по пат на истражување, учење и независност; 10. развива кај учениците вештини за повисоки ниво на мислење и решавање проблеми; 11. систематски ги воведува учениците во научната дисциплина; 12. интегрира цели и ја поврзува предметната содржина со други наставни предмети и содржини и-практична примена во секојдневниот живот; 13. следи трендови за различни професии и соодветно ги применува податоците во процесот на образование за кариера; 14. прави наставата да биде интересна и поттикнува интерес кај учениците за учење на наставниот предмет; 15. учењето и поучувањето го прилагодува кон учениците и на контекстот на којшто се однесува; 16. учењето и поучувањето го прилагодува со производниот или услужниот процес кај работодавачот кај кој се изведува практична настава и обука на ученикот[3]; 17. гради кај учениците високи лични стандарди за успех, позитивен став кон учењето и надвор од наставата и развива вештини за доживотно учење; 18. планира и реализира дополнителни активности со кои се зајакнува и проширува стекнатото знаењето (домашна работа, посети, екскурзии, соработка, проекти, итн.).
Подподрачје: ОЦЕНУВАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ	
7. знае дека примарна цел на оценувањето е унапредување на постигањата на учениците; 8. знае современи и различни методи и техники на следење и оценување и нивните можности и ограничувања; 9. ги знае пропишаните стандарди за постигања и за формативно и сумативно оценување.	19. има високи очекувања за развојот и постигањата на учениците; 20. систематски го следи напредувањето на учениците, ги бележи сознанијата и им дава квалитетна[4] повратна информација; 21. избира и применува стратегии за оценување соодветни на целите; 22. ги вклучува учениците во процесот на оценувањето и создава позитивна клима за да може да ги покажат своите постигања; 23. формира валидни и објективни сумативни оценки, ги презентира и образложува; 24. ги анализира и интерпретира резултатите од оценувањето и ги користи за планирање на воспитно – образовниот процес за подобрување на учењето на учениците; 25. навремено ги информира родителите[5] за напредокот на нивното дете, редовно и квалитетно; 26. постигањата на воспитно - образовните цели за учениците ги мери преку формативно и сумативно оценување; 27. дијагностичкото и формативното оценување го прави навремено и соодветно; 28. ги почитува стандардите за оценување на ниво на држава; 29. ги анализира и ги зема предвид резултатите од следењето и оценувањето на ученикот од страна на стручен и друг кадар при изведување на практичната настава и обука кај работодавачот[6].

[3] Овие компетенции се однесуваат само на наставниците практична настава и стручно-теоретски предмети во средните стручни училишта.
[4] Редовна, јасна и навремена
[5] Под родител се подразбира и законски застапник, старател.
[6] Овие компетенции се однесуваат само на наставниците практична настава и стручно-теоретски предмети во средните стручни училишта.

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Подподрачје: ПОЗНАВАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ И ИЗЛЕГУВАЊЕ ВО ПРЕСРЕТ НА НИВНИТЕ ПОТРЕБИ	
10. ги знае развојните карактеристики на учениците; 11. ги познава индивидуалните разлики, интересите и претходни~~те~~ искуства на учениците; 12. ги знае актуелните трендовите на живеење и потребите на младите; 13. ја разбира потребата од кариерно советување на младите; 14. е во тек со новите научни сознанија за учењето и развојот на учениците.	30. знае за учениците и условите во коишто тие живеат и постапува доверливо со податоците со коишто располага; 31. идентификува слаби и силни страни на секој ученик и го развива неговиот потенцијал; 32. предвидува можни начини на реакција на ученикот и на соодветен начин се справува со нив; 33. работата ја прилагодува согласно развојните карактеристики на учениците со соодветни стратегии и техники на учење и поучување; 34. се грижи за севкупниот развој на ученикот, вклучително и неговиот кариерен развој; 35. учениците ги води низ процесот на учење, придонесува за позитивно однесување; 36. ги мотивира учениците за активно користење на слободното време; 37. ги слуша и почитува ставовите, мислењата и интересите на учениците; 38. помага учениците да станат свесни за процесот за сопственото учење и ги оспособува учениците за самостојно учење и истражување.

Прилог бр.3 – Создавање стимулативна средина за учење

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Подподрачје: СОЗДАВАЊЕ НА БЕЗБЕДНА И СТИМУЛАТИВНА СРЕДИНА ЗА УЧЕЊЕ	
1. разбира на кој начин средината го поттикнува и овозможува учењето; 2. знае за потенцијалите и можностите на различни средства за учење вклучувајќи ја ИКТ; 3. ја познава дејноста, организацијата, технологијата и опремата кај работодавачите[7]; 4. ги знае мерките за безбедност и заштита при работа[7]; 5. знае за можните закани по физичката и психичката безбедност на учениците; 6. познава различни начини за справување со кризни ситуации во училиштето; 7. Знае механизми за справување со случаи на насилство и дискриминација по било која основа.	1. организира стимулативна средина за учење (пр. охрабрува различно мислење, има позитивен однос кон грешките и сл.); 2. организира простор за учење во согласност со видот на активностите и интересите на учениците; 3. обезбедува користење на разни извори, материјали и средства во процесот на учење, вклучувајќи и безбедно користење на ИКТ; 4. идентификува соодветни машини, уреди и алати за практична настава и обука на учениците и обезбедува нивно соодветно и безбедно користење[7]; 5. пружа помош на учениците во адаптирање~~то~~ на училишната средина, соодветно на возраста; 6. учествува во разни училишни и вонучилишни активности заедно со своите ученици; 7. користи соодветни стратегии за кризна интервенција во училиштето; 8. користи соодветни начини за справување со насилство и дискриминација.

[7] Овие компетенции се однесуваат само на наставниците практична настава и стручно-теоретски предмети во средните стручни училишта.

Подподрачје: УЧИЛИШНА КЛИМА	
8. ги познава карактеристиките и начините за создавање позитивна клима за учење; 9. познава стратегии за менаџирање во училница; 10. разбира дека комуникацијата е моќно средство во учењето; 11. поседува знаења за стиловите и техниките на комуникација; 12. познава активности за мултикултурализам, интеркултурализам и меѓуетничка интеграција и демократско учество во наставната и вонанаставната работа; 13. познава правила на комуникација кај работодавачот[8]; 14. разбира дека климата во паралелката најмногу зависи од наставникот/та; 15. е модел за етичност и чесност	9. создава позитивна работна клима во училницата во согласност со потребите на сите ученици; 10. ја почитува личноста на ученикот, ја поттикнува и развива неговата самодоверба и самопочитување; 11. заедно со учениците воспоставува правила на однесување во училницата и служи како модел за нивно почитување; 12. користи стратегии кои промовираат почитување на разликите, мултикултурализмот, интеркултурализмот, меѓуетничка и интеркултурна интеграција и демократските вредности; 13. користи различни стратегии за разрешување конфликти и ги развива истите кај учениците; 14. создава услови што поттикнуваат чувство за припадност, взаемно почитување и придонес кон училишната заедница; 15. поттикнува и поддржува тимска работа кај учениците; 16. користи соодветни техники или стилови на комуникација во зависност од учениците и ситуацијата; 17. користи комуникациски стратегии за почитување на културните и родовите разлики кои може да влијаат на климата во училницата; 18. промовира позитивни вредности, ставови и однесувања коишто се очекуваат од учениците, комуникацијата со учениците ја заснова врз почит и внимание; 19. користи современи средства за комуникација (е-пошта, социјални мрежи, блогови и сл.).

Прилог бр.4 – Социјална и образовна инклузија

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Подподрачје: СОЦИЈАЛНА И ОБРАЗОВНА ИНКЛУЗИЈА	
1. познава различни концепти и модели за инклузивно образование; 2. ги разбира социјалните и културните фактори, како истите влијаат на воспитанието и образованието и како придонесуваат за социјална кохезија; 3. препознава ученици на кои им е потребна дополнителна поддршка во образованието: посебни образовни потреби, тешкотии во учењето и недостатоци од социо-економски причини; 4. ги знае Универзалната декларација за човековите права и Конвенцијата за правата на детето.	1. учествува во процесот на идентификација на специфичните образовни потреби заедно со стручната служба и користи различни методи за диференцијација и индивидуализација на наставата; 2. учествува во тимови за изработка на индивидуални образовни планови; 3. работи во училишни инклузивни тимови; 4. дава подеднакви можности секое дете и семејство да учествуваат во наставните и вонаставните активности, без разлика на психо-физичките способности, полот, етничкото потекло, културата, мајчиниот јазик, религијата, семејната структура, социјалниот и економскиот статус; 5. подготвува ученици за прифаќање на деца од ранливи групи и деца со посебни образовни потреби.

[8] Овие компетенции се однесуваат само на наставниците кои предаваат во средните стручни училишта.

Прилог бр.5 – Комуникација и соработка со семејството и заедницата

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Подподрачје: СОРАБОТКА СО СЕМЕЈСТВАТА И ЛОКАЛНАТА ЗАЕДНИЦА	
1. го разбира значењето на семејството и локалната заедница за животот и работата на училиштето; 2. знае начини за соработка со семејството и локалната заедница и можности за нивно учество во животот во училиштето; 3. го познава работното окружување за кое се образуваат учениците во струката[9]; 4. поседува комуникациски знаења и вештини.	1. промовира доверба и разбирање за градење на партнерства со локалната заедница и семејствата; 2. развива ефективна соработка со семејствата и членовите на заедницата во работата на училиштето; 3. комуницира со семејствата на соодветен начин со почит и внимание; 4. соработува со локалната средина, социјалните партнери и други релевантни институции во државата и во странство[9]; 5. соработува со работодавачи за реализирање на практична настава и обука[9].

Прилог бр.6 – Професионален развој и професионална соработка

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Подподрачје: ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ	
1. ја разбира комплексноста на наставничката професија како и одговорноста што таа ја носи; 2. ги познава компетенциите за наставници; 3. знае ефективни модели и можности за професионален развој и напредување во наставничката професија; 4. информиран е за стручните настани во образованието; 5. дополнува и надоградува знаења и вештини со континуирна едукација; 6. знае како да изработи личен план за професионален развој и да развие сопствена филозофија за професијата.	1. континуирано ја унапредува сопствената педагошка пракса врз основа на следењето на промените и новините во системот на образование , врз основа на рефлексија и самоевалуација; 2. знаењата стекнати преку стручно усовршување (формално, неформално и информално) континуирано ги усовршува; 3. ги идентификува сопствените образовни потреби и го планира личниот професионален развој; 4. развива и применува рефлективни вештини за анализирање и подобрување на сопствената пракса; 5. професионалните знаења и вештини ги унапредува преку непосредна практична настава и обука кај работодавач[10]; 6. поттикнува и реализира заедничко истражување и учење за подобрување на наставните практики; 7. следи стручна литература од наставниот предмет и друга педагошко-психолошка литература.
Подподрачје: ПРОФЕСИОНАЛНА СОРАБОТКА	
7. го знае кодексот на комуникација со колегите и ја разбира важноста од соработката со нив; 8. информиран е за професионалните здруженија на наставниците.	8. активно промовира колегијални односи и соработува со колегите; 9. ја почитува професионална етика и одговорно се однесува кон задолженијата и кон колегите; 10. членува во професионални здруженија на наставници; 11. соработува со стручните работници, лица, установи, организации и компании-фирми во и надвор од училиштето.

[9] Овие компетенции се однесуваат само на наставниците практична настава и стручно-теоретски предмети во средните стручни училишта.
[10] Овие компетенции се однесуваат само на наставниците практична настава и стручно-теоретски предмети во средните стручни училишта.